

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی

پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش
پژوهشکده برنامه‌ریزی درسی و نوآوری‌های آموزشی

گزارش نهایی طرح ملی
ارزشیابی برنامه درسی تربیت بدنی پایه

پایه دوم و ششم ابتدایی

مجری:

دکتر مسلم پرتو

ناظر:

جناب آقای دکتر سید مصطفی نچواک

همکار: خانم دکتر افسانه سته

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تشکر و قدردانی

با حمد و ثنای بی‌کران به درگاه خدای یکتا و بی‌همتا، اکنون که پژوهش حاضر با توفیق الهی به انجام رسیده است و می‌تواند اطلاعات در خور توجه برای کارگزاران نظام برنامه‌ریزی درسی و آموزشی و مدیران آموزش و پرورش، به ویژه دست اندرکاران تهیه و تدوین برنامه درسی تربیت بدنی، فراهم نماید، وظیفه خود می‌دانم از تک‌تک عزیزانی که در فرایند انجام این طرح از مساعدت، مشارکت، همکاری‌های و راهنمایی‌های آنان استفاده نموده‌ام، سپاسگزاری و تشکر نمایم.

از جناب آقای دکتر محمدیان ریاست محترم سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، جناب آقای دکتر مجید قدمی، رئیس محترم پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش، جناب آقای دکتر فرهاد کریمی رئیس محترم پژوهشکده تعلیم و تربیت و جناب آقای دکتر حیدر تورانی رئیس محترم پژوهشکده برنامه‌ریزی درسی و نوآوریهای آموزشی که مساعدت‌های لازم را داشته‌اند و مسیر پژوهش حاضر را در سطح ملی هموار کردند، کمال تشکر و قدردانی را دارم.

از جناب آقای دکتر سید مصطفی نچواک ناظر محترم طرح که در مراحل مختلف انجام این پژوهش از توصیه‌ها و راهنمایی‌های ارزشمند ایشان بهره فراوان برده‌ام، بسیار سپاسگزار هستم.

از سرکار خانم طیبه ارشاد مسئول محترم گروه برنامه درسی تربیت بدنی دفتر تألیف، سرکار خانم دکتر افسانه سنه، جناب آقای دکتر محرم آقازاده، جناب آقای دکتر محمد حسنی، سرکار خانم دکتر فرشته شهیدی، سرکار خانم معصومه بقائیان، جناب آقای دکتر واعظ موسوی، جناب آقای دکتر لطفی، جناب آقای دکتر حلاجی که از همکاری‌های و نظرات ارزشمندشان استفاده برده‌ام، تشکر می‌نمایم.

از مدیران کل، معاونین و رؤسای محترم مناطق و نواحی آموزش و پرورش استان‌های آذربایجان شرقی، شهر تهران، استان قزوین و استان هرمزگان که شرایط اجرای طرح در سطح ملی را فراهم ساختند؛ واز کارشناس مسئولان و کارشناسان و سرگروه‌های آموزشی محترم تربیت بدنی استان‌ها و مناطق و نواحی آموزشی برای همکاری در جمع‌آوری اطلاعات نهایت تشکر را دارم.

در استان آذربایجان شرقی از همکاران ارجمند آقایان و خانم‌ها: معصومه محمدعلی زاده، زهرا نیکنام، مریم صادق زاده، فریده روانلو، فاطمه پرتو، مهناز قبله زاده، آزاده موسوی، مهناز قوی پنجه، فاطمه عربی مهربانی، رویا گلابی زاده، مهدی کاظم زاده، حمید مهماندوست، فیروز عبدالله زاده، حسن ابراهیمی کنک لو، اصغر جدیدی، میر حسن موسوی اقدم، بهلول ابراهیم زاده، کامیار قهرمانی فرد، احمد بهروز، یونس برهانی، هوشنگ اسماعیل زاده، فیروز سرشار، رامین اشرف، صیاد صبور، محمود پیرزاده و علی کشوری نهایت تشکر و قدر دانی را دارم.

در شهر تهران از همکاران ارجمند آقایان و خانم‌ها: پریسا درشکی، سپیده پور صادقی، محترم بیات، منیره بکایی، بهزاد بخشنده، خانم درویش، مریم نادری، تهمنه طهرانی، حمیدرضا نجفیان، احمد سیدکریمی، عباس اردستانی، علیرضا صفر علیزاده، و سید جواد توکلی کمال تشکر را دارم.

در استان قزوین از همکاران ارجمند آقایان و خانم‌ها: پروانه صمدی، پریسا خلج، فاطمه چگینی، ناهید کاوندی، فاطمه صفی‌خانی، علی پیشرویان، علی محمدی، احد اله حسن پور، غلامحسن قورچی بیگی، سید محمود حسینی، مهدی خسروی و مرتضی عابدی کمال قدردانی را دارم.

در استان هرمزگان از همکاران ارجمند آقایان و خانم‌ها: لیلا اقبالی، سمانه سالاری، مهدیه رضازاده، زینب جباری، مهنیا پشنگ، منصوره عوض زاده، یحیی جوادی، ناصر سالاری، محمد حامدی راد، وحید دهقانی،

حسن معماری، هدایت کمالی زرکانی، سید نصراله عمرانی، احمد احمدی زاده و سهیل کرمی کمال قدردانی را دارم.

از زحمات و همکاری‌ها و پیگیری‌های ارزشمند سرکار خانم معصومه توکلی، سرکار خانم سکینه نقدلوی، جناب آقای نصیری، جناب آقای مجید تقفی، جناب آقای عبرت الله وحدانی و جناب آقای رضا جعفری سپاسگزارم.

چکیده پژوهش

بر اساس نظر و نیاز سفارش دهنده^۱، پژوهش حاضر به دنبال آن است تا برنامه درسی تربیت بدنی پایه دوم و ششم دوره ابتدایی را از منظر برنامه درسی قصد شده و اجرا شده مورد ارزشیابی قرار دهد. پرسش‌های طرح ارزشیابی عبارتند از:

۱- نحوه اجرای برنامه درسی تربیت بدنی توسط معلمان درس تربیت بدنی پایه دوم و ششم ابتدایی از نظر اجرای روش‌ها و فرایند یاددهی- یادگیری برنامه درسی چگونه است و چه مشکلاتی دارد؟ مشکلات تدریس و یادگیری مباحث و اجرای فعالیت‌های برنامه درسی تربیت بدنی توسط معلمان درس تربیت بدنی پایه دوم و ششم ابتدایی کدامند؟

۲- وضعیت استفاده از مواد آموزشی (کتاب راهنمای معلم) پیش‌بینی شده برنامه درسی چگونه است؟

۳- وضعیت زمان برنامه و تناسب آن با حجم محتوا یا فعالیت‌های پیش‌بینی شده چگونه است؟

۴- نحوه اجرای برنامه درسی تربیت بدنی توسط معلمان معلمان درس تربیت بدنی پایه دوم و ششم ابتدایی از نظر چگونگی اجرای ارزشیابی از پیشرفت تحصیلی برنامه درسی چگونه است؟

۵- وضعیت مواد آموزشی برنامه از نظر رعایت معیارهای برنامه‌ریزی درسی در سازمان دهی عناصر برنامه و تنظیم محتوا یا فعالیت‌ها (ارتباط عرضی محتوا، توالی محتوا) حجم محتوا و فعالیت‌ها چگونه است؟

۶- وضعیت محتوا یا فعالیت‌های برنامه از نظر رعایت معیارهای روانشناسی یادگیری (تناسب نوع و حجم محتوا و فعالیت‌های پیش‌بینی شده با توان دانش‌آموزان) چگونه است؟

۷- وضعیت مواد آموزشی برنامه (کتاب راهنمای معلم) از دیدگاه متخصصان و معلمان چگونه است؟

۸- وضعیت محتوا یا فعالیت‌های برنامه از نظر رعایت معیارهای تخصصی حوزه آموزشی تربیت بدنی- از دیدگاه متخصصان تربیت بدنی- چگونه است؟

۹- آیا امکانات و تجهیزات و وسایل ورزشی برای اجرای برنامه درسی تربیت بدنی در مدارس وجود دارد؟

۱۰- کیفیت دوره‌های آموزشی و توجیهی برای معلمان پایه دوم و ششم ابتدایی از دیدگاه آنان چگونه است؟

۱۱- میزان دانش معلمان از برنامه درسی تربیت بدنی چقدر است؟

۱۲- معلمان چه نگرشی نسبت به درس تربیت بدنی دارند؟ آیا نگرش معلمان زن و مرد متفاوت است؟

۱۳- دانش‌آموزان نسبت به برنامه درسی تربیت بدنی چه نگرشی دارند؟ آیا نگرش دانش‌آموزان دختر و پسر متفاوت است؟

جامعه آماری. جامعه آماری دانش‌آموزان از حدود ۲۹۸۰۰۰۰ نفر تشکیل شده است. جامعه آماری معلمان ابتدایی نیز ۲۰۸۸۷۲ نفر بوده که ۱۲۱ هزار و ۱۵۶ نفر از آنها در مناطق شهری و ۸۷ هزار و ۷۱۶ نفر معلم در مناطق روستایی به امر تدریس در کلاس‌های درس مشغول هستند. جامعه آماری کلاس پایه دوم حدود ۴۶۵۰۰ و پایه ششم حدود ۴۱۵۰۰ تشکیل شده است.

روش نمونه‌گیری و نمونه آماری. روش نمونه‌گیری از دانش‌آموزان، معلمان، کلاس‌های درس و مدارس دوره ابتدایی، با عنایت به وسعت جامعه آماری، به صورت خوشه‌ای هدفدار به شرح زیر انجام شده است: ۴ استان آذربایجان شرقی، شهر تهران، قزوین و هرمزگان به صورت تصادفی از شمال، جنوب، غرب، شرق و مرکز ایران انتخاب شده است. یعنی در مجموع ۴ استان جامعه نمونه این پژوهش را تشکیل می‌دهد. انتخاب مناطق آموزش و پرورش از استان‌ها به صورت خوشه‌ای هدفدار شامل: از هر استان سه منطقه برخوردار، نیمه برخوردار و نابرخوردار انتخاب شده است. در مجموع ۱۲ منطقه ($4 \times 3 = 12$) انتخاب شده است. انتخاب

۱ سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی: دفتر برنامه ریزی و تألیف کتاب‌های درسی

مدارس به صورت تصادفی شامل: از هر منطقه ۲ مدرسه دخترانه و ۲ مدرسه پسرانه ابتدایی در مجموع ۴ مدرسه ابتدایی و در مجموع کشوری (۱۲×۴=۴۸) مدرسه انتخاب شده است. روش انتخاب کلاس درس به صورت تصادفی و از هر مدرسه دو کلاس دوم و ششم ابتدایی، در مجموع ۴۸ کلاس (۴۸×۲=۹۶) برای دو پایه) برای هر کدام انتخاب شده است. انتخاب معلم برابر با تعداد کلاس‌های درس انتخاب شده یعنی ۴۸ نفر برای هر پایه انتخاب شده است. انتخاب دانش‌آموزان به صورت تصادفی و از هر کلاس انتخاب شده، ۱۰ نفر و در مجموع ۴۸۰ نفر دانش‌آموز پسر و دختر برای هر پایه (۹۶۰=۱۰×۹۶) برای دو پایه) انتخاب شده است. بعد از کنار گذاشتن مدارس و کلاس‌هایی که، در بیشتر موارد، به علت عدم برخورداری از معلم تخصصی برنامه را اجرا نکرده یا ناقص اجرا کرده‌اند، و نیز حذف پرسشنامه‌های ناقص، حجم نمونه گروه‌های مورد مطالعه عبارت است از: ۴۶ نفر معلم یا کلاس پایه ششم، ۳۹ نفر معلم یا کلاس پایه دوم، ۴۷۲ نفر دانش‌آموز پایه ششم و ۴۴۴ نفر دانش‌آموز پایه دوم. انتخاب متخصصان برنامه‌ریزی درسی، روانشناسی تربیتی و متخصص آموزش تربیت بدنی به صورت هدفمند و گلوله برفی بوده و از هر حوزه تخصصی ۳ نفر انتخاب شده است.

ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات. پرسشنامه‌ها، فرم‌ها و چک لیست‌های مشاهده عبارتند از:

- ۱- پرسشنامه ویژه دانش‌آموز پایه دوم ابتدایی
- ۲- پرسشنامه ویژه دانش‌آموز پایه ششم ابتدایی
- ۳- پرسشنامه ویژه معلمان و مربیان تربیت بدنی در مورد برنامه درسی تربیت بدنی پایه دوم ابتدایی
- ۴- پرسشنامه ویژه معلمان و مربیان تربیت بدنی در مورد برنامه درسی تربیت بدنی پایه ششم ابتدایی
- ۵- فرم ویژه گزارش مشاهده اجرای برنامه درسی تربیت بدنی پایه دوم ابتدایی در مدرسه
- ۶- فرم ویژه گزارش مشاهده اجرای برنامه درسی تربیت بدنی پایه ششم ابتدایی در مدرسه
- ۷- چک لیست مشاهده امکانات و تجهیزات و وسایل مورد نیاز اجرای برنامه درسی تربیت بدنی پایه دوم ابتدایی
- ۸- چک لیست مشاهده امکانات و تجهیزات و وسایل مورد نیاز اجرای برنامه درسی تربیت بدنی پایه ششم ابتدایی
- ۹- فرم ویژه معلم گزارشگر روزانه درس تربیت بدنی پایه دوم ابتدایی در مدرسه
- ۱۰- فرم ویژه معلم گزارشگر روزانه درس تربیت بدنی پایه ششم ابتدایی در مدرسه
- ۱۲- چارچوب پرسش‌های هم‌اندیشی برنامه درسی تربیت بدنی پایه دوم ابتدایی در استان‌ها
- ۱۳- چارچوب پرسش‌های هم‌اندیشی برنامه درسی تربیت بدنی پایه ششم ابتدایی در استان‌ها
- ۱۴- چارچوب پرسش‌های هم‌اندیشی برنامه درسی تربیت بدنی پایه دوم و ششم ابتدایی ویژه متخصصان ذیربط

یافته‌های پژوهش (پاسخ به سوالات ارزشیابی):

الف) یافته‌های پژوهشی مربوط به سؤال‌های ارزشیابی پایه ششم. در حدود نیمی از معلمان مورد مطالعه، کمی بیشتر و یا کمتر، گزارش کرده‌اند که در تدریس و یادگیری مباحث و اجرای تمرینات و فعالیت‌های زیر در حد متوسط و بیشتر با مشکلاتی مواجه هستند: پرش طول با نیزه، پرش با نیزه از روی مانع کوتاه، پرتاب نیزه، پرش طول با تعیین جای پای اتکاء، پرش طول با دورخیز بلند، پرش سه گام، دوی سرعت با مانع و تعویض امدادی، پرش سه گام در منطقه تعیین شده، پرتاب نیزه موشکی، و روش‌های مراقبت از فضاها و تجهیزات در ورزش. در حدود نیمی از کلاس‌های مورد مشاهده، شرایط لازم (دانش، مهارت و انگیزش معلم و فضا و...) برای انجام تلاش علمی بیشتر و یادگیری عمیق‌تر فراهم نبوده است. مدت زمان مربوط به فعالیت‌های مربوط به کسب مهارت در مقدمات رشته ورزشی دو و میدانی (مقدمات دو سرعت، دو امدادی، انواع پرش‌ها، انواع پرتاب‌ها و دو استقامت) کافی نیست. فعالیت‌های مربوط به کسب مهارت در اجرای بازی‌های ورزشی و بومی - محلی با تأکید

بر اجرای ترکیبی مهارت‌های پایه (توجه به دست‌ورزی، توانایی‌های ادراکی- حرکتی و مهارت‌های ورزشی پایه) انجام نمی‌شود. فعالیت یاددهی- یادگیری و تمرینات و فعالیت‌های انجام شده بر اساس طرح درس موجود در برنامه اجرا نمی‌شود. فعالیت یاددهی- یادگیری و تمرینات و فعالیت‌های انجام شده بر اساس طرح درس شخصی معلم اجرا می‌شود. رأی شرکت کنندگان در نشست در خصوص قابلیت اجرای برنامه درسی تدوین شده برای پایه‌های ششم به ترتیب اولویت قابلیت اجرا، «کمتر قابل اجرا»، «غیرقابل اجرا» و «قابل اجرا» است. بیش از نیمی از معلمان مورد مطالعه گزارش کرده‌اند که کتاب راهنمای معلم در اختیار شان قرار گرفته است ولی فیلم آموزشی ویژه معلم در اختیار شان قرار نگرفته است. در بیش از ۷۵ درصد کلاس‌های مورد مشاهده فیلم آموزشی ویژه معلم در اختیار شان قرار نگرفته است. بیش از نیمی از معلمان مورد مطالعه گزارش کرده‌اند که از کتاب راهنمای معلم به عنوان الگو استفاده کرده‌اند. فقط حدود نیمی از معلمان مورد مطالعه گزارش کرده‌اند که حجم کتاب معلم با زمان تعیین شده در برنامه هفتگی تناسب دارد. مشاهده‌گران در باره فقط حدود نیمی از کلاس‌های مورد مشاهده گزارش کرده‌اند که به‌طور کلی، مدت زمان اختصاص داده شده به به فعالیت‌های مربوط به کسب مهارت در مقدمات رشته ورزشی دو و میدانی (مقدمات دو سرعت، دو امدادی، انواع پرش‌ها، انواع پرتاب‌ها و دو استقامت) را مناسب ارزیابی کرده‌اند.

حدود نیمی از معلمان مورد مطالعه گزارش کرده‌اند که برای ارزشیابی درس تربیت بدنی از روش خودشان استفاده می‌کنند. مشاهده‌گران در باره حدود نیمی از کلاس‌های مورد مشاهده گزارش کرده‌اند که ارزش‌یابی از عملکرد به عمل آمده در حد کمتر از متوسط اهداف موضوع مورد آموزش در این جلسه را پوشش می‌دهد و در حدود نیمی از معلمان در طول تمام جلسات آموزشی، ملاک‌های ارزیابی به‌طور مستمر در قالب چک لیست‌های معلم ساخته امتیاز داده شده و در پایان نیمسال، از دستورالعمل ارزشیابی نهایی (فرم‌های انفرادی و گروهی) برای ثبت عملکرد ورزشی دانش‌آموزان استفاده می‌کنند. فقط حدود نیمی از معلمان مورد مطالعه گزارش کرده‌اند که محتوای کتاب معلم با محتوای دیگر کتاب‌های درسی کلاس ارتباط دارد، مطالب کتاب معلم با آموخته‌های قبلی دانش‌آموزان ارتباط دارد، و در کتاب راهنما، بویژه در بعضی از ماده‌های دو و میدانی، محتوای تکراری وجود دارد. قاطبه متخصصین بر این باورند که در بسیاری از موارد برنامه درسی تدارک شده دارای ابهام‌های علمی است. این نکته در ارزیابی اجرای دروس نیز هویدا بود. به‌طوری که تبیین بیشتر و غنی‌تر فعالیت‌ها پیشنهاد شده است. بالای ۷۰ درصد معلمان تربیت بدنی پایه ششم مورد مطالعه گزارش کرده‌اند که دانش‌آموزان غالباً بازی‌های خود را به بازی‌های پیش‌بینی شده در برنامه ترجیح می‌دهند و یادگیری ورزش‌های توبی را به یادگیری دو و میدانی ترجیح می‌دهند. فعالیت‌های پیش‌بینی شده در بیشتر مواقع، کمتر از سطح فهم و توانایی دانش‌آموزان است. بعضی مطالب موجود در کتاب متناسب با سن و پایه‌ی دانش‌آموزان نیست. تعداد قابل توجهی از بازی‌ها با نیازها و علائق گروه سنی مخاطب متناسب نیست. حدود ۳۵ معلمان تربیت بدنی پایه ششم مورد مطالعه موافق نیستند که طرح روی جلد کتاب معلم تداعی کننده محتوا است. بین تصویر نیمکت روی جلد با درس فعالی مانند تربیت بدنی تناسبی وجود ندارد. طرح روی جلد کتاب معلم تصاویر کوچک بسیار زیبا و نمایی از فعالیت ورزشی است اما طرح زمینه مبهم و نامربوط به نظر می‌رسد.

با توجه به اینکه عنوان کتاب راهنما "سلامت و تربیت بدنی" است، به‌نظر می‌رسد که موضوع محوری و اصلی سلامت است و تربیت بدنی به‌عنوان موضوع فرعی و یکی از ابعاد سلامت است که در این درس نسبت به ابعاد دیگر سلامت، دارای وزن بالایی است و به‌طور ویژه مورد تاکید و توجه قرار می‌گیرد. هم‌چنین، برنامه درسی تربیت بدنی رویکرد دو وجهی دارد که وجهی به تربیت بدنی و وجهی دیگر به سلامت می‌پردازد، در این برنامه سهم سلامت به‌طور روشن تبیین نشده است. بنابر این، می‌توان گفت اگر چه تربیت بدنی و سلامت در یک بعد، مانند سلامت جسمی، تلاقی و نقطه مشترک بالایی دارند و در ابعاد دیگر مرتبط هستند، اما از بعد پرورش ابعاد دیگر سلامت (مانند سلامت روانی، اجتماعی، معنوی) دارای افتراقات و وجوه تمایز

قابل توجه هستند. چون پرورش ابعاد دیگر سلامت (مانند سلامت روانی، اجتماعی، معنوی) از طریق تربیت بدنی به صورت غیر مستقیم اتفاق می‌افتد. در حالی که از نظر پرورش سلامت جسمی، توانمند سازی روانی دانش‌آموزان از طریق تربیت بدنی به صورت مستقیم هدف گرفته می‌شود. پس باید یا محتوایی ویژه و مختص اهداف ابعاد دیگر سلامت (مانند سلامت روانی، اجتماعی، معنوی) تعیین، تدوین، تصریح و متناسب با آن مواد آموزشی پیش بینی شود؛ و یا اهداف و محتوای این برنامه متناسب با عنوان آن مورد بازنگری اساسی قرار گیرد.

حدود ۷۷ درصد معلمان تربیت بدنی پایه ششم مورد مطالعه با این نکته موافق و کاملاً موافق هستند که امکانات مدرسه برای تدریس درسی تربیت بدنی مناسب نیست. مشاهده‌گران کلاس‌های مورد مشاهده گزارش کرده‌اند که حدود نصف معلمان مورد به وسایل و تجهیزات مورد نیاز و مناسب برای اجرای فعالیت دانش‌آموزان دسترسی داشته‌اند. هم‌چنین، حدود نصف کلاس‌های مورد مشاهده وسایل و تجهیزات مورد استفاده شان برای برنامه درسی تربیت بدنی کمتر مناسب بود. حدود ۷۰ درصد یا بیشتر مدارس به بخشی از وسایل و تجهیزات آمادگی جسمی (مانند: بطری گچ، پرچم، کیسه شن، توپ طبی، چوب موازنه) دسترسی نداشته‌اند. حدود نیمی یا بیشتر مدارس به بخشی از وسایل و تجهیزات بازی بومی - محلی (مانند: وسایل دست ساز تمرینی، حلقه بسکتبال، روبان یا کاغذ، پارچه، توپ هندبال، پارچه، توپ مینی بسکتبال) دسترسی نداشته‌اند. حدود نیمی یا بیشتر مدارس به بخشی از وسایل و تجهیزات دوومیدانی (مانند: توپ مدیسن بال، نیزه پرش، پرچم، نیزه پرش، پایه، نیزه موشکی و کارت) دسترسی نداشته‌اند.

حدود ۴۴ درصد معلمان تربیت بدنی پایه ششم مورد مطالعه در دوره‌های آموزشی و توجیهی دو و میدانی (شامل: دو و میدانی، آموزش دو و میدانی، دو و میدانی پایه ششم، دو و میدانی ششم، طرح دو و میدانی، طرح ملی دو و میدانی، و کارگاه دو و میدانی)، حدود ۱۵ درصد در دوره‌های آموزشی و توجیهی مواد آموزشی پایه (شامل: آشنایی با کتاب، آشنایی با مواد تدریس، تدریس تربیت بدنی در پایه ششم، روش تدریس پایه ششم، توجیهی پایه ششم) و ۱۷ درصد در دوره‌های آموزشی و توجیهی با عنوان کارگاه آموزشی-توجیهی (شامل: آموزش توجیهی، کارگاه آموزشی، کارگاه توجیهی، کلاس توجیهی) شرکت کرده‌اند. حدود ۲۲ درصد در هیچ دوره آموزشی و توجیهی شرکت نکرده‌اند. هم‌چنین، حدود ۱۵ درصد در بیش از ۱ دوره شرکت کرده‌اند. حدود ۲۸ درصد معلمان تربیت بدنی پایه ششم مورد مطالعه از ۱۰ سؤال به ۴ سؤال پاسخ درست داده‌اند یعنی از ۲۰ نمره ۸ کسب کرده‌اند. حدود ۵۲ درصد از معلمان تربیت بدنی پایه ششم مورد مطالعه، از ۱۰ سؤال به ۵ سؤال یا کمتر پاسخ درست داده‌اند یعنی از ۲۰ نمره ۱۰ یا کمتر کسب کرده‌اند. حدود ۳۵ درصد از معلمان تربیت بدنی پایه ششم مورد مطالعه، از ۱۰ سؤال به ۶ سؤال یا بیشتر پاسخ درست داده‌اند یعنی از ۲۰ نمره ۱۲ یا بالاتر کسب کرده‌اند. حدود ۱۳ درصد از معلمان تربیت بدنی پایه ششم مورد مطالعه، بالاترین عملکرد را داشته‌اند، یعنی به همه ۱۰ سؤال پاسخ درست داده‌اند و نمره کامل را کسب کرده‌اند. تفاوت معنی‌دار بین میانگین نمرات دانش تربیت بدنی دو گروه معلمان زن و معلمان مرد مورد مطالعه وجود ندارد. حدود ۱۳ درصد از معلمان تربیت بدنی پایه ششم مورد مطالعه بدون نظر یا دارای نگرش منفی و ۸۷ درصد نگرش مثبت دارند و تفاوت بین این دو گروه از نظر آماری معنی‌دار است. تفاوت معنی‌دار از نظر آماری بین میانگین نمرات نگرش معلمان زن و مرد مورد مطالعه پایه ششم به درس تربیت بدنی وجود ندارد. حدود ۹۲ درصد از دانش‌آموزان پایه ششم مورد مطالعه نسبت به برنامه درسی تربیت بدنی نگرش مثبت بالاتر از میانگین دارند و حدود ۸ درصد گزینه تاحدی یا خیر را در پاسخ به عبارات نگرش سنج انتخاب کرده‌اند و این تفاوت از نظر آماری معنی‌دار است. تفاوت معنی‌دار از نظر آماری بین میانگین نمرات نگرش دانش‌آموزان دختر و پسر پایه ششم مورد مطالعه نسبت به برنامه درسی تربیت بدنی وجود دارد و میانگین نمرات نگرش مثبت دانش‌آموزان دختر بالاتر از میانگین نمرات نگرش دانش‌آموزان پسر است.

ب) یافته‌های پژوهشی مربوط به سؤال‌های ارزشیابی پایه دوم. در حدود نیمی از معلمان مورد مطالعه، کمی بیشتر و یا کمتر، گزارش کرده‌اند که در تدریس و یادگیری مباحث و اجرای تمرینات و فعالیت‌های مؤلفه‌های آمادگی جسمی (استقامت قلبی-عروقی)، مؤلفه‌های آمادگی جسمی (قدرت)، مؤلفه‌های آمادگی جسمی (استقامت عضلانی)، بهداشت و تغذیه ورزشی، ایمنی در ورزش، بازی تور ماهیگیری و بازی آشنایی با مشاغل در حد متوسط و بیشتر با مشکلاتی مواجه هستند. در حدود نیمی از کلاس‌های مورد مشاهده، دانش‌آموزان در فرایند یادگیری از وسایل و مواد پیش بینی شده استفاده نمی‌کنند، در آموزش مهارت‌های حرکتی، مراحل آموزش: نمایش حرکت، تشخیص مشکلات دانش‌آموزان و هدایت دانش‌آموزان، ارائه نمی‌گردد، مدت زمان مربوط به فعالیت‌های مربوط به مرحله بازگشت به حالت اولیه مناسب نبود، فرایند یاددهی-یادگیری و انجام تمرینات و فعالیت‌های مورد نظر برنامه با رویکرد و اصول حاکم بر برنامه و محتوا هماهنگ نبود و از وسایل و ابزارهای دست ساز یا معلم ساخته استفاده نمی‌شود و فعالیت یاددهی-یادگیری و تمرینات و فعالیت‌های انجام شده بر اساس طرح درس شخصی معلم اجرا می‌شود. رأی شرکت کنندگان در نشست در خصوص قابلیت اجرای برنامه درسی تدوین شده برای پایه‌های دوم به ترتیب اولویت قابلیت اجرا، «کمتر قابل اجرا»، «غیرقابل اجرا» و «قابل اجرا» است. در بازنگری برنامه وضعیت موجود مدارس و قابلیت اجرای برنامه در اولویت قرار بگیرد.

بیش از نیمی از معلمان مورد مطالعه گزارش کرده‌اند که کتاب راهنمای معلم در اختیار شان قرار گرفته است ولی حدود ۸۸ درصد فیلم آموزشی ویژه معلم در اختیار شان قرار نگرفته است. همچنین، حدود نیمی از معلمان مورد مطالعه گزارش کرده‌اند که ضمیمه کتاب راهنمای معلم و لوحه‌های آموزشی در اختیار شان قرار نگرفته است. بیش از نیمی از معلمان مورد مطالعه گزارش کرده‌اند که ضمیمه کتاب راهنمای معلم، لوحه‌های آموزشی و فیلم آموزشی ویژه در زمان مناسبی در اختیار شان قرار نگرفته است. در حدود نیمی، کمی بیشتر و یا کمتر، از معلمان گزارش کرده‌اند که کتاب راهنمای معلم در زمان مناسبی در اختیار شان قرار نگرفته است. طبق گزارش مشاهده‌گران بیش از نیمی از معلمان مورد مطالعه به فیلم آموزشی ویژه معلم دسترسی نداشته‌اند. همچنین، حدود نیمی از معلمان کلاس‌های مورد مشاهده به کتاب راهنمای معلم، ضمیمه کتاب راهنمای معلم و لوحه‌های آموزشی دسترسی نداشته‌اند. طبق گزارش مشاهده‌گران بیش از نیمی از معلمان مورد مطالعه کتاب راهنمای معلم را مورد استفاده قرار داده‌اند. ولی فیلم آموزشی ویژه معلم را مورد استفاده قرار نداده‌اند. همچنین، حدود ۵۰ درصد معلمان مورد مطالعه ضمیمه کتاب راهنمای معلم و لوحه‌های آموزشی را مورد استفاده قرار نداده‌اند. فقط حدود نیمی از معلمان مورد مطالعه گزارش کرده‌اند که زمان پیش بینی شده برای درسی تربیت بدنی کافی نیست. ولی بیش از ۵۰ درصد موافق و کاملاً موافق هستند که زمان پیش بینی شده برای درسی تربیت بدنی کافی نیست. مشاهده‌گران در باره فقط حدود نیمی از کلاس‌های مورد مشاهده گزارش کرده‌اند که به‌طور کلی، مدت زمان مربوط به فعالیت‌های مربوط به مرحله بازگشت به حالت اولیه مناسب بود.

حدود نیمی از معلمان مورد مطالعه گزارش کرده‌اند که برای ارزشیابی درس تربیت بدنی از روش خودشان استفاده می‌کنند. مشاهده‌گران در باره حدود نیمی از کلاس‌های مورد مشاهده گزارش کرده‌اند که ارزش‌یابی از عملکرد به عمل آمده در حد کمتر از متوسط اهداف موضوع مورد آموزش در این جلسه را پوشش می‌دهد. فقط حدود نیمی از معلمان تربیت بدنی پایه دوم مورد مطالعه گزارش کرده‌اند که محتوای کتاب معلم با محتوای دیگر کتاب‌های درسی کلاس ارتباط دارد، محتوای کتاب معلم با محتوای دیگر کتاب‌های تربیت بدنی دوره ابتدایی ارتباط دارد، مطالب کتاب معلم با آموخته‌های قبلی دانش‌آموزان ارتباط دارد، تمرین‌های متناسب با موضوع در کتاب معلم پیش بینی شده است، فعالیت‌های عملی پیش بینی شده در کتاب قابلیت اجرایی دارد و محتوای تکراری در کتاب وجود دارد.

بر اساس نظر متخصصان با توجه به روشن نبودن چگونگی ارتباط عناصر و نحوه پیوند دادن عناصر با یکدیگر می‌توان گفت برنامه درسی تربیت بدنی پایه دوم از نظر رعایت معیارهای تدوین برنامه درسی دارای ابهام جدی دارد. برای مثال، در این برنامه روشن نیست که چه اهدافی با چه روش‌هایی باید ارائه شده و مورد ارزشیابی قرار گیرند. همچنین، نحوه سنجش و اندازه‌گیری تحقق اهداف برنامه روشن نیست. افزودنی است که در این برنامه ارتباط محتوا با اهداف و مواد آموزشی مورد نیاز تبیین نشده است از این رو نمی‌توان قضاوت کرد که مواد آموزشی و کمک آموزشی تدارک شده متناسب با اهداف برنامه هست یا نیست. در جمع بندی بیان این نکته حائز اهمیت است که رفتار برنامه با همه دانش‌آموزان دختر و پسر یکسان است. این مورد سبب می‌شود انتظار نهایی از برنامه روشن نگردد، طبیعی است که در برنامه درسی‌ای چون تربیت بدنی، باید هم از نورم‌ها بهره گرفت و هم نسبت به طبقه بندی عمومی از توانمندی‌های دانش‌آموزان دست کم در سه سطح خوب، متوسط و ضعیف بهره گرفت.

بالای ۶۰ درصد معلمان تربیت بدنی پایه دوم مورد مطالعه گزارش کرده‌اند که دانش‌آموزان غالباً بازی‌های خود را به بازی‌های پیش‌بینی شده در برنامه ترجیح می‌دهند و یادگیری ورزش‌های تویی را به یادگیری فعالیت‌های دیگر ترجیح می‌دهند. حدود نصف معلمان تربیت بدنی پایه دوم مورد مطالعه موافق نیستند که کتاب معلم از نظر ویژگی‌های ظاهری مناسب است، طرح روی جلد کتاب معلم تداعی کننده محتوا است، و رنگ و ساختار طرح روی جلد کتاب معلم ترکیب مناسبی دارد. به نظر برخی از معلمان، بازی‌های ضمیمه و اهداف در نظر گرفته شده از حوصله این گروه سنی خارج است. برخی از بازی‌ها، مانند بازی عمو زنجیر باف، دانش‌آموزان را از بازی می‌ترساند. در این بازی وقتی دانش‌آموزان تحت کشش و فشار قرار می‌گرفتند، از ادامه بازی سرباز می‌زدند. بیشتر بازی‌ها نیاز به فضای مناسب دارد که اکثر مدارس آن را ندارند. برخی از بازی‌های ارائه شده، به علت عدم وجود فضای کافی قابل اجرا نیستند. در زمینه همخوانی هدف برنامه درسی تربیت بدنی پایه دوم با اهداف حوزه‌یادگیری تربیت بدنی و سلامت می‌توان آن را تایید کرده ولی نباید فراموش کرد برای اینکه در آینده جامعه‌ای سالم و ورزشکار در رقابت‌های جهانی داشته باشیم، باید برنامه‌ای برای استعداد یابی در کنار این برنامه‌ها در نظر گرفته شود. چرا که این دوره تحصیلی بسیار مهم و حساس می‌باشد. متخصصین بر این باور هستند که برنامه درسی تربیت بدنی پایه دوم در حدی که قابل اجراست، قابلیت یادگیری هم دارد. این ارزیابی بدان معناست، جایی که برنامه امکان اجرا دارد در همان حد هم، یادگیرندگان می‌توانند محتوای تدارک شده را بیاموزند. محتوای کتاب ضمیمه فقط بازی است و بازی‌ها نیز بر اساس جلسات آموزشی و مرتبط با کتاب راهنما طراحی نشده‌اند. به‌صورتی که معلم باید بداند در کدام جلسه آموزشی همزمان با استفاده از کتاب راهنما می‌تواند از آن بازی در راستای محتوای راهنما و رسیدن به اهداف آموزشی آن درس، استفاده کند.

حدود نیمی از معلمان تربیت بدنی پایه دوم مورد مطالعه با این نکته موافق و کاملاً موافق هستند که امکانات مدرسه برای تدریس درسی تربیت بدنی مناسب نیست. مشاهده‌گران کلاس‌های مورد مشاهده گزارش کرده‌اند که حدود نصف معلمان مورد مطالعه به وسایل و تجهیزات مورد نیاز و مناسب برای اجرای فعالیت دانش‌آموزان دسترسی داشته‌اند. حداقل مورد قبول و حد مطلوب وسایل و تجهیزات ورزشی در برنامه درسی تربیت بدنی پیش‌بینی نشده است. لذا داوری بر اساس استاندارد برنامه امکان پذیر نیست. با وجود این: حدود نصف یا بیشتر مدارس به بخشی از وسایل و تجهیزات مورد نیاز برای اجرای برنامه (مانند: چوب امدادی، پوستر، توپ تنیس، طناب بلند (تعدادی)، مخروط پلاستیکی، حلقه‌های پلاستیکی به قطر ۷۰ تا ۸۰ سانتیمتر (حدود ۲۰ عدد)، کاور در رنگ سوم (۱ عدد)، زمین مناسب برای دویدن، زمین والیبال، یک رشته طناب کفنی یا پنبه‌ای به طول ۱۰ متر، یک رشته طناب کفنی یا پنبه‌ای به طول ۱۰ متر، وسایل دست ساز تمرینی و یک تکه پارچه) دسترسی نداشته‌اند.

حدود ۲۸ درصد معلمان تربیت بدنی پایه دوم مورد مطالعه در دوره‌های آموزشی- توجیهی ژیمناستیک، حدود ۸ درصد در دوره‌های آموزشی- توجیهی تربیت بدنی ویژه پایه و ۲۶ درصد در دوره‌های آموزشی و توجیهی با عنوان سایر موارد شرکت کرده‌اند. حدود ۳۹ درصد در هیچ دوره آموزشی و توجیهی شرکت نکرده‌اند. حدود ۵۴ درصد از معلمان تربیت بدنی پایه دوم مورد مطالعه از ۱۰ سؤال به ۴ سؤال پاسخ درست داده‌اند یعنی از ۲۰ نمره ۸ کسب کرده‌اند. حدود ۶۹ درصد از معلمان تربیت بدنی پایه دوم مورد مطالعه، از ۱۰ سؤال به ۵ سؤال پاسخ درست داده‌اند یعنی از ۲۰ نمره ۱۰ کسب کرده‌اند. و حدود ۱۳ درصد از معلمان تربیت بدنی پایه دوم مورد مطالعه، بالاترین عملکرد را داشته‌اند، یعنی از ۱۰ سؤال به ۸ سؤال پاسخ درست داده‌اند و از ۲۰ نمره ۱۶ کسب کرده‌اند. بین دو گروه معلمان زن و معلمان مرد مورد مطالعه از نظر دانش تربیت بدنی تفاوت معنی‌دار از نظر آماری وجود ندارد. نگرش معلمان تربیت بدنی پایه دوم مورد مطالعه به برنامه درسی تربیت بدنی در حد بالایی مثبت است. حدود ۱۶ درصد از معلمان تربیت بدنی پایه دوم مورد مطالعه بدون نظر یا نگرش منفی و ۸۴ درصد نگرش مثبت دارند و تفاوت بین این دو گروه از نظر آماری معنی‌دار است. بین معلمان زن و مرد مورد مطالعه پایه دوم به درس تربیت بدنی تفاوت معنی‌دار وجود ندارد. حدود ۴۸ درصد از دانش‌آموزان پایه دوم مورد مطالعه بازی‌های خودشان را بیشتر از بازی‌های کلاس درس تربیت بدنی دوست دارند. با وجود این، حدود بالای ۹۰ درصد از دانش‌آموزان پایه دوم مورد مطالعه نسبت به برنامه درسی تربیت بدنی نگرش مثبت بالاتر از میانگین دارند. تفاوت معنی‌دار از نظر آماری بین میانگین نمرات نگرش دانش‌آموزان دختر و پسر پایه دوم مورد مطالعه نسبت به برنامه درسی تربیت بدنی وجود ندارد.